



TEISĖS AKTŲ KRIMINOLOGINĖS EKSPERTIZĖS ATLIKIMO METODIKA (2004)

Tyrėjų grupė: K. Jovaišas

Tyrimas buvo atliktas siekiant parengti teisės aktų kriminologinės ekspertizės atlikimo metodiką, kurios nuostatomis ir išvadamis remiantis galima minimizuoti neigiamus keičiamų, taisomų, naujai priimamų ar galiojančių įstatymų socialinius ir kriminogeninius padarinius bei sudaryti prielaidas įgyvendinti veiksmingą nusikaltimų prevenciją ir kontrolę. Siekiant šio tikslo, darbe iširtos baudžiamosios įstatymų disfunkcijos priežastys ir jų tikėtinas poveikis nusikalstamumui, suformuluoti kriterijai, kuriais remiantis vertinami teisės aktai, pateikti ekspertų ir ekspertų sistemos įvertinimas bei išnagrinėti klausimai, susiję su kriminologinių ekspertizių atlikimo metodikų visuma ir išvadų pagrindimu.

Svarbus dėmesys darbe skirtas apibrėžti sąvokoms, kurios atskleidžia nagrinėjamo objekto turinį ir esmę. Darbe formuluojama kriminologinės ekspertizės samprata ją apibrėžiant kaip intelektinę ir praktinę veiklą, įstatymų turinio funkcionalumo ir jo atitikties juridinės technikos reikalavimams tyrimo logiką, pagrįstą aukšta eksperto kvalifikacija ir gebėjimais, tyrimo išvadų objektyvumu, nešališkumu ir mokslo žiniomis. Kriminologinės ekspertizės paskirtis - įvertinti, ar tam tikras įstatymas atlieka normatyvines (reguliatyvines) ir apsaugines (represines) funkcijas, taip pat identifikuoti veiksnius, lemiančius įstatymo disfunkciją ir numatyti tokios disfunkcijos socialinius ir kriminogeninius padarinius.

Pabrėžiama, kad kriminogeninės ekspertizės galimybės neatsiejamos nuo jas atliekančių ekspertų ir ekspertų sistemų kvalifikacijos ir gebėjimų. Ekspertų ar ekspertų sistemos, kurios turėtų atlikti teisės aktų kriminologines ekspertizes, darbe laikomos savotiška kriminologinių žinių ir specifinių tyrimo metodų, galimų socialinių, kriminogeninių padarinių, taip pat rekomendacijų dėl įstatymo normų korekcijos ir tobulinimo, išklotine. Konstatuojama, kad dabartiniu metu ši sistema naudojama nepakankamai ir analizuojamos tokią situaciją lemiančios objektyvios ir subjektyvios priežastys. Viena svarbiausių priežasčių, komplikuojančių pagrįstą ekspertinių išvadų formulavimą, yra ta, kad ekspertas turi sugebėti numatyti tikėtinus svarstomo įstatymo nulemtus pokyčius ir nesieti jų su kitais galimais pasikeitimais visuomenėje, su naujais veiksniais. Atsižvelgiant į tas įstatymų reglamentuojamas socialines sritis, kuriose objektyviai yra didesnė nusikaltimų pasireiškimo tikimybė, darbe sugrupuoti ir aprašyti svarbiausieji teisės aktų projektų vertinimo kriminologinių ekspertizių atlikimo požiūriu etapai. Konstatuojama, kad remdamasis bendru sumariniu teisės akto projekto vertinimu ir atsižvelgdamas į konkrečias įstatyminio reglamentavimo spragas, ekspertas kriminologas galėtų teikti siūlymus dėl:

1) teikiamo teisės akto koncepcijos ar atskirų jo nuostatų, kurios sąlygoja įstatymo vidinius ir išorinius prieštaravimus su kitais įstatymais (kolizija) arba yra sunkiai įgyvendinamos, tikslesnio formulavimo;

2) kitų teisės aktų korekcijos ar priėmimo ir būtinų organizacinių, materialinių ir finansinių priemonių sudarymo, t.y. vadinamojo įstatymo įgyvendinimo mechanizmo sukūrimo;

3) alternatyvaus įstatymo projekto, grindžiamo skirtinga koncepcija negu teikiamas projektas, parengimo arba dėl problemos sprendimo kitu, nei įstatyminio reglamentavimo būdu.